

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur,
trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Är den hållbara staden möjlig utan en levande landsbygd?

– en studie av den miljömässiga hållbarheten i *Det flerkärniga Skåne*

Elin Karlsson

Är den hållbara staden möjlig utan en levande landsbygd?

- en studie av den miljömässiga hållbarheten i *Det flerkärniga Skåne*

Is the sustainable city possible without a vivid rural area?

- a study of the environmental sustainability in *Det flerkärniga Skåne*

Elin Karlsson

Handledare: Gunnar Cerwén, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Btr handledare: Erik Fälth, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Eivor Bucht, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: hållbar utveckling, miljömässig hållbarhet, urbanisering, landsbygdsutveckling, Region Skåne, Det flerkärniga Skåne.

Keywords: sustainable development, environmental sustainability, urbanization, rural development, Region Skåne, Det flerkärniga Skåne.

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammandrag

Stora delar av världen genomgår idag en omfattande urbanisering, där allt fler flyttar från land till stad. Samtidigt ges diskussionen om hållbar utveckling mer och mer relevans och utrymme. Som en följd av rådande urbaniseringstrender tycks resonemang kring miljömässig hållbar utveckling ofta beröra hur de urbana strukturerna ska kunna komma att möta framtidens klimatutmaningar, snarare än att alternativa strukturer lyfts fram som möjliga, mer miljövänliga, alternativ.

Denna uppsats syftar till att ge en djupare förståelse för vilken betydelse relationen mellan stad och landsbygd har för en miljömässigt hållbar utveckling. Uppsatsen tar sin utgångspunkt i en beskrivning av och diskussion kring miljömässig hållbarhet (och icke-hållbarhet) i staden respektive på landsbygden. Denna beskrivning och diskussion ligger sedan till grund för en analys av huruvida Region Skåne förhåller sig till de miljömässiga fördelar en starkt relation mellan stad och landsbygd innebär. Analysen leder till slutsatser om att de urbana strukturernas sociala och ekonomiska fördelar överskuggar de negativa miljömässiga konsekvenser sådana strukturer kan sägas innefatta. Istället lyfter Region Skåne fram strategier för att främja de urbana samhällena ytterligare, medan strategier för landsbygdsutveckling är mer frånvarande.

Nyckelord: hållbar utveckling, miljömässig hållbarhet, urbanisering, landsbygdsutveckling, Region Skåne, Det flerkärniga Skåne.

Abstract

The world today is undergoing rapid urbanization; more and more people move from rural to urban areas. Meanwhile, the discussion about sustainable development is getting more and more relevance and scope. As a result of the current urbanization trends, the discussion about environmentally sustainable development often seem to concern in what ways the urban structures will be able to handle future climate challenges, rather than highlighting alternative structures as possible, more environmentally sustainable, alternatives.

This essay aims to provide a deeper understanding of the significance of a relationship between urban and rural areas for an environmentally sustainable development. The essay is based on a description and discussion of the environmental sustainability (and non-sustainability) in urban and rural areas. This description and discussion is then the basis of the essays analysis, concerning whether Region Skåne relate to the environmental benefits a strengthened relationship between urban and rural areas contains. The analysis leads to the conclusion that, in Region Skånes reports, the social and economic benefits of the urban structures seem to overshadow the negative environmental impacts such structures can be said to contain. Instead, Region Skåne highlights strategies for further promoting the urban structures, while strategies for rural development seem to be more absent.

Keywords: sustainable development, environmental sustainability, urbanization, rural development, Region Skåne, Det flerkärniga Skåne.

Förord

Detta självständiga arbete har gjorts inom ramen för kursen *Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur* vid Landskapsarkitektprogrammet, SLU Alnarp. Inspiration till uppsatsen har hämtats genom flera av programmets olika kurser, och kanske i synnerhet från den föregående kursen *Projekt 3*, där flera diskussioner om relationen mellan stad och landsbygd och dess olika dimensioner fördes.

Jag skulle vilja rikta ett tack till mina kompetenta och hjälpsamma handledare Gunnar Cerwén och Erik Fälth, som under hela processen har gett givande kommentarer och råd. Tack också till Pär Altermark, som under arbetets gång har läst mina texter och kommit med förslag på nya intressanta infallsvinklar.

Elin Karlsson
Malmö, 2015-05-26

Innehållsförteckning

Sammandrag

Abstract

Förord

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställningar	1
1.3 Metod, material och avgränsningar	2
1.4 Hållbar utveckling och urbanisering – en begreppsbeskrivning	3
1.5 Förtydligande av målbilden om <i>Det flerkärniga Skåne</i>	4
1.5.1 Hållbar utveckling i <i>Det flerkärniga Skåne</i>	4
2 Teori.....	6
2.1 Vad anses vara en hållbar stad respektive en hållbar landsbygd?	6
2.1.1 Stadens miljömässiga hållbarhet	6
2.1.2 Landsbygdens miljömässiga hållbarhet	8
2.1.3 Ett ömsesidigt beroende mellan stad och landsbygd	9
3 Analys	12
3.1 Miljömässigt hållbar utveckling genom fysisk planering	12
3.1.1 Flerkärnighet och polycentrism i <i>Det flerkärniga Skåne</i>	12
3.1.2 Staden i <i>Det flerkärniga Skåne</i>	13
3.1.3 Landsbygden i <i>Det flerkärniga Skåne</i>	15
3.1.4 Stad och landsbygd i <i>Det flerkärniga Skåne</i>	16
4 Slutsatser	18
5 Källförteckning.....	20

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Begreppet urbanisering beskriver de strukturella mönster som pågår världen över idag; fler och fler flyttar från landsbygd till stad, och år 2050 förväntas 66 % av världens befolkning bo i urbana områden¹. Samtidigt tar frågor kring miljöpåverkan och klimathot allt större plats i diskussionen kring stadsutveckling; i takt med att befolkningen ökar och städerna blir större, ökar också kraven på stadens miljömässigt hållbara utveckling. Förtätning, kollektiva transportmedel, stadsodling och klimatsmarta energilösningar är några exempel som ofta ges som anledningar till varför livet i staden kan sägas vara framtidens mest hållbara levnadssätt, i kontrast till ett bilberoende och mer isolerat liv ute på landsbygden. I Region Skånes målbild om det framtida Skåne, kallad *Det flerkärniga Skåne*, framställs urbana strukturer som ett framgångskoncept vad gäller såväl social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet². Men är den hållbara staden verkligen möjlig? Kan urbaniseringen på egen hand möta framtidens klimatutmaningar?

Att enbart satsa på urbana, hållbara storstäder anses av somliga vara otillräckligt för att nå en miljömässigt hållbar utveckling. Flera menar att alternativ till urbaniseringen behöver lyftas, där en tydligare satsning på landsbygden menas utgöra ett viktigt komplement till rådande strukturer. Utifrån denna bakgrund väcktes mitt intresse för att fördjupa min förståelse för vilka miljömässiga fördelar som finns med staden respektive landsbygden, såväl som vilka miljömässiga nackdelar de båda olika strukturerna innefattar. I synnerhet väcktes ett intresse för att undersöka huruvida dessa för- och nackdelar lyfts fram i arbetet med planering av fysiska strukturer, där Region Skånes visionsprogram *Det flerkärniga Skåne* kom att utgöra ett intressant analysobjekt. Region Skåne skriver i sina rapporter att fysisk planering kan ses som ett verktyg för att åstadkomma hållbar utveckling i hela regionen³. Men uppmärksammas en levande landsbygd som komplement till urbana strukturer i sådan regional fysisk planering idag? Utifrån denna bakgrund och problematisering tar uppsatsen sin utgångspunkt.

1.2 Syfte och frågeställningar

Målet med denna uppsats är att analysera hur relationen mellan stad och landsbygd behandlas ur ett miljömässigt perspektiv i Region Skånes visionsprogram för regional fysisk planering. Syftet är att ge underlag till diskussion kring vilken betydelse relationen mellan stad och landsbygd har för en miljömässigt hållbar utveckling, samt att beskriva hur denna relation framträder i visionsprogram för regional fysisk planering.

---

¹ United Nations, 2014, sid. 7.

² Region Skåne, 2011, sid. 40.

³ Region Skåne, 2013, sid. 6.

Utifrån dessa ambitioner formuleras följande frågeställningar:

Vilken betydelse har relationen mellan stad och landsbygd för en miljömässigt hållbar utveckling?

Hur behandlas relationen mellan stad och landsbygd ur ett miljömässigt perspektiv i Region Skånes visionsprogram för regional fysisk planering?

Uppsatsens första frågeställning besvaras utifrån en diskussion kring det ömsesidiga beroendet mellan stad och landsbygd, vilken härleder från en teoretisk beskrivning av miljömässig hållbarhet i staden respektive på landsbygden. Den andra frågeställningen besvaras i sin tur utifrån en analys av två rapporter från Region Skåne, vilka är en del av målbilden och visionsprogrammet *Det flerkärniga Skåne*.

1.3 Metod, material och avgränsningar

Uppsatsen utgörs av tre olika huvuddelar; en teoretisk beskrivning, en analys och ett avsnitt med slutsatser. Den teoretiska delen utgörs av en beskrivning av hur stadens respektive landsbygdens miljömässiga hållbarhet konstrueras i två rapporter från Jordbruksverket. Utifrån denna beskrivning förs sedan en diskussion kring vilken betydelse relationen mellan stad och landsbygd har för en miljömässigt hållbar utveckling. Dessa beskrivningar och diskussioner ligger vidare till grund för uppsatsens analys av hur denna relation behandlas i Region Skånes visionsprogram för regional fysisk planering.

Metoden utgörs i huvudsak av textanalys, utifrån vilken uppsatsens slutsatser kommer härledas ifrån. Materialet utgörs av rapporter och vetenskapliga artiklar som berör aspekter som exempelvis urbanisering, hållbarhet, relationen mellan stad och landsbygd och fysisk planering ur ett miljöperspektiv. Detta material har hittats genom sökningar på Region Skånes och Jordbruksverkets respektive hemsidor, samt på nyckelord i bland annat SLU:s biblioteks databaser och på Google Scholar. Valet av material har gjorts utifrån en inledande bred läsning, vartefter en samling texter har valts ut som särskilt relevanta för uppsatsens problemformulering.

Det är värt att poängtera att de rapporter från Region Skåne som kommer att ligga till grund för uppsatsens analys i huvudsak utgörs av visioner. Diskussionen och argumentationen som förs kring hur ett regionalt samspel i den fysiska planeringen kan komma att gynna regionens hållbara utveckling blir aldrig särskilt konkret, utan innehåller snarare till största del visioner om ett tänkbart framtida Skåne. Inte heller de olika strategier Region Skåne har tagit fram är särskilt konkreta, utan ska framförallt verka som inspirerande verktyg för regionens olika kommuner när de arbetar med sin kommunala översiktsplanering. Vilka faktiska åtgärder som kan förväntas tas utifrån denna typ av visioner och målbilder är svårt att sja om, men de diskussioner som förs kring regional hållbar utveckling kan ändå tänkas säga något om Region Skånes förhållningssätt till hur en sådan utveckling skulle kunna nås med hjälp av fysisk planering. Då Region Skåne menar att fysisk planering är ett verktyg för att nå hållbar utveckling, kan rapporterna alltså ändå utgöra ett material utifrån vilka Region Skånes förhållningssätt till denna utveckling kan analyseras.

Ett av målen med uppsatsen är alltså att analysera Region Skånes förhållningssätt till vilken betydelse relationen mellan stad och landsbygd har för en miljömässigt hållbar utveckling. En avgränsning som görs i uppsatsen är därmed att analysen i huvudsak berör Region Skånes synsätt på hållbar utveckling, snarare än på deras praktiska arbete med sådana frågor.

Uppsatsen behandlar återkommande frågor kring hållbarhet och hållbar utveckling, där huvudfokus främst kommer att ligga på den miljömässiga aspekten av begreppet. Då hållbarhet är ett brett och mångtydigt begrepp vars olika dimensioner är tätt sammankopplade, kommer dock även begreppets sociala och ekonomiska aspekter oundvikligen i viss mån beröras. Vidare kommer såväl teoretiska beskrivningar, diskussioner och analyser i denna uppsats att göras utifrån en svensk kontext.

1.4 Hållbar utveckling och urbanisering – en begreppsbeskrivning

För att kunna besvara uppsatsens frågeställningar är en djupare förståelse av några frekvent använda begrepp nödvändig. Nedan följer därmed förtydliganden av begreppen hållbar utveckling och urbanisering.

Hållbar utveckling kan i stort sägas handla om att värna och nyttja olika givna resurser på ett förnuftigt sätt. Detta menas kräva en långsiktig uppbyggnad och förvaltning av såväl mänskliga, sociala och fysiska resurser.⁴ Men hållbarhet som begrepp är mångfasetterat och brett; att tala om hållbarhet är att tala om flera olika faktorer och aspekter. FN har fastställt att begreppet ska omfatta tre olika dimensioner; den miljömässiga hållbarheten, den sociala hållbarheten och den ekonomiska hållbarheten⁵. Jordbruksverket beskriver hur detta definierande av begreppet kan sägas visa på en uppfattning om att en hållbar utveckling behöver omfattas av flera faktorer för att kunna betecknas som just hållbar⁶, och skriver vidare att det snarare är viktigt att förstå att olika dimensioner samverkar och förstärker varandra^{7,8}. Exempelvis; en ohållbar miljömässig utveckling bör också ses som en ohållbar ekonomisk utveckling.⁹

Begreppet urbanisering beskriver de strukturella mönster där människor flyttar från land till stad.¹⁰ Idag är det ett otvivelaktigt faktum att det runtom i världen pågår en snabb och omfattande urbanisering¹¹, och att den heller aldrig har varit så stark som den är nu¹²; idag bor 54 % av världens befolkning i städer, och år 2050 uppskattas det att 66 % av världens befolkning kommer att bo i urbana områden.¹³

---

⁴ Jordbruksverket, 2012, sid. 1.

⁵ FN, 2012.

⁶ Jordbruksverket, 2012, sid. 3.

⁷ Ibid, sid. 3.

⁸ Jordbruksverket, 2013, sid. 10.

⁹ Ibid, sid. 10.

¹⁰ Statistiska Centralbyrån. *Urbanisering – från land till stad* [online], 2015-05-22.

¹¹ Niedomysl, T & Amcoff, J, 2011, sid. 259.

¹² Jordbruksverket, 2012, sid. 11.

¹³ United Nations, 2014, sid. 7.

1.5 Förtydligande av målbilden om *Det flerkärniga Skåne*

Som underlag för uppsatsens analys ligger två rapporter från Region Skåne, vilka bland annat berör förhållandet mellan fysisk planering och hållbar utveckling. Dessa rapporter, *Flerkärnighet i Skåne* och *Strategier för Det flerkärniga Skåne*, är en del av Region Skånes målbild för *Det flerkärniga Skåne* år 2030, som syftar till att främja en hållbar utveckling och öka Skånes konkurrenskraft på såväl regional som kommunal nivå. För att tydliggöra vilka sorts visioner och resonemang uppsatsens analys kommer att utgå ifrån, följer nedan en sammanfattning av vad Region Skåne åsyftar med sin målbild om *Det flerkärniga Skåne*.

1.5.1 Hållbar utveckling i *Det flerkärniga Skåne*

Den fysiska planeringen av stad och landskap är ett av många verktyg för att åstadkomma hållbar utveckling, skriver Region Skåne. Genom planmonopolet ligger ansvaret för den fysiska planeringen på kommunnivå, men då fysiska strukturer även sträcker sig över administrativa kommungränser menar Region Skåne att även ett regionalt perspektiv på den fysiska planeringen är nödvändigt.¹⁴ Genom att ta fram gemensamma mål och strategier för hela regionen menas syftet vara att koppla samman ett regionalt utvecklingsarbete med de olika kommunernas översiktsplanering. I samverkan med varandra vill Region Skåne sedan att region och kommun gemensamt ska planera för och utveckla hållbara fysiska strukturer¹⁵, vilket bland annat menas skapa möjligheter för en ökad attraktivitet och konkurrenskraft för hela regionen¹⁶.

Målbilden om *Det flerkärniga Skåne* konkretiseras i de båda rapporterna genom olika strategiområden, vilka syftar till att skapa en attraktiv, levande och hållbar region.¹⁷ För att strategierna ska få genomslag menas det vara nödvändigt att de är gemensamma för hela regionen.¹⁸ Till grund för de olika strategiområdena tycks i synnerhet begreppen *flerkärnighet* och *polycentrism* stå. Med *flerkärnighet* åsyftar Region Skåne den ortstruktur som kännetecknar Skåne idag; inom regionen finns en hög tätortstäthet, där många av tätorterna är av relativt lika storlek och avstånden mellan orterna är relativt korta. I en flerkärnig orstruktur menas förutsättningarna vara goda för att utveckla en ökad tillgänglighet och interaktion mellan orterna.¹⁹ Denna typ av ortstruktur skiljer sig från stora delar av övriga Sverige och lyfts i rapporterna fram som en unik potential för Skåne.²⁰ Flera av orterna är starka och kan enligt Region Skåne ses som värdefulla i sig, men de menas också komplettera varandra och på så vis skapa en bredd av möjligheter och tillgångar för de som bor och verkar i kommunen.²¹

Polycentrism berör i sin tur hur den flerkärniga ortstrukturen nyttjas och hur graden av interaktion mellan orterna ser ut. Region Skåne beskriver att polycentrismen bygger på att människor har möjlighet att röra sig inom regionen och nyttja de olika funktioner

---

¹⁴ Region Skåne, 2013, sid. 6.

¹⁵ Ibid, sid. 6.

¹⁶ Ibid, sid. 5.

¹⁷ Ibid, sid. 12.

¹⁸ Ibid, sid. 14.

¹⁹ Region Skåne, 2011, sid. 10.

²⁰ Ibid, sid. 8.

²¹ Ibid, sid. 6.

som finns i och i anslutning till olika orter.²² En god tillgänglighet till flera olika orter menas innebära att den enskilda orten inte behöver erbjuda alla funktioner och faciliteter. Istället beskrivs det i rapporterna som att visionen är att skapa förutsättningar för olika delar av regionen att ta till vara på och utveckla sina egna särarter²³, vilket i förlängningen menas bidra till att skapa en bred och variationsrik region som är konkurrenskraftig såväl nationellt som internationellt, och som möjliggör för ökad tillväxt i hela regionen.²⁴

I Region Skånes rapporter används omväxlande begreppen tillväxtmotor, ort och regional kärna. De regionala kärnorna beskrivs i rapporterna som städer som har en central betydelse för sitt omland, vilket enligt Region Skåne innebär att de har en branschbredd, befolkningsstorlek och ett gynnsamt geografiskt läge som gör dem till viktiga delar av hela regionen. I Skåne utgörs dessa regionala kärnor av Malmö, Lund, Helsingborg, Kristianstad, Landskrona, Hässleholm och Ystad.²⁵ Tre av dessa regionala kärnor, Malmö, Lund och Helsingborg, klassas av Region Skåne dessutom som tillväxtmotorer. Dessa menas ha en storstadskaraktär och innehar en stor del av regionens sysselsättningstillfällen. Hit förläggs även till stor del forskning, utbildning, kulturinstitutioner och en kunskapsintensiv tjänstesektor. Tillväxtmotorerna utgör enligt Region Skåne en förutsättning för att alla övriga orter i regionen ska kunna ges möjlighet att utvecklas; dessa större städers möjligheter att vara konkurrenskraftiga såväl nationellt som internationellt är enligt Region Skåne avgörande för utvecklingen av hela regionen.²⁶

I Region Skånes visioner om det framtida Skåne står inte enbart de större tillväxtmotorerna och de regionala kärnorna i fokus; även regionens mindre orter beskrivs i rapporterna som viktiga i utvecklingen av ett flerkärnigt Skåne. Dessa orters mer småskaliga karaktär menas utgöra ett komplement till de större kärnorna, och tillsammans anses de erbjuda ett brett spektrum av olika möjligheter och miljöer²⁷. Alla dessa olika typer av ortstrukturer och interaktionen dem emellan menas av Region Skåne ha sin plats i ett framtida Skåne:

”Den skånska flerkärnigheten inrymmer både möjligheter och utmaningar. För att stärka potentialen i Skånes flerkärnighet måste samspelet mellan regionens alla delar utvecklas. Det är viktigt att förstärka våra tillväxtmotorer och lyfta de regionala kärnorna. Men minst lika viktigt är att bygga vidare och utveckla övriga kärnor och orter i Skåne.”²⁸

I målbilden för *Det flerkärniga Skåne* står de unika förutsättningar som en flerkärning och polycentrisk region anses innebära i fokus. Genom att med hjälp av fysisk planering utveckla olika orters särarter och specialiteter tycks förhoppningen vara att olika grupper av människor ska hitta sin plats i regionen. Detta skulle enligt Region Skåne göra hela regionen mer konkurrenskraftig och attraktiv, såväl nationellt som internationellt.

---

²² Region Skåne, 2011, sid. 10.

²³ Ibid, sid. 40.

²⁴ Ibid, sid. 67.

²⁵ Region Skåne, 2013, sid. 17.

²⁶ Ibid, sid. 17.

²⁷ Region Skåne, 2011, sid. 2.

²⁸ Ibid, sid 1.

2 Teori

2.1 Vad anses vara en hållbar stad respektive en hållbar landsbygd?

Till grund för uppsatsens teoretiska beskrivning ligger två rapporter från Jordbruksverket, vilka beskriver stadens respektive landsbygdens hållbarhet. Rapporterna från Jordbruksverket utgör alltså uppsatsens huvudsakliga teoretiska ramverk. Följande avsnitt tar utifrån dessa rapporter sin utgångspunkt i en beskrivning av på vilka sätt staden respektive landsbygden kan ses som miljömässigt hållbara. Därefter följer en beskrivning av och diskussion kring vilken betydelse ett ömsesidigt beroende mellan stad och landsbygd har för en miljömässigt hållbar utveckling. Den teoretiska bakgrund som framställs i detta avsnitt kommer sedan att ligga till grund för analysen kring hur relationen mellan stad och landsbygd behandlas i visionsprogram för regional fysisk planering i Skåne.

2.1.1 Stadens miljömässiga hållbarhet

Jordbruksverket skriver i rapporten *Hållbar samhällsutveckling – vad är det?* om hur det urbana samhället ofta framhålls som det mest hållbara inom ekonomisk och sociologisk forskning; den mångfald och komplexitet som finns i täta miljöer anses erbjuda stadens invånare en flexibilitet som gynnar såväl den miljömässiga, den sociala och den ekonomiska hållbarheten.²⁹ Denna flexibilitet och mångfald menar Jordbruksverket bland annat innefattar möjligheten att röra sig fritt inom staden, att skapa förutsättningar för ett brett kunskaps- och idéutbyte och att erbjuda ett brett urval av varor och tjänster. Exempelvis; städernas mångfald främjar kunskapsuppbyggnad och idéutbyte (social hållbarhet) vilket i sin tur gör att städer ofta leder den ekonomiska utvecklingen (ekonomisk hållbarhet).³⁰ Den ekonomiska hållbarheten står särskilt ofta i fokus i Jordbruksverkets diskussion kring urbaniseringens fördelar:

”Urbanisering och ekonomisk tillväxt är således krafter som ömsesidigt förstärker varandra. Dessutom är kunskapsnivån oftast högre i städer än på landsbygden eftersom kunskapsintensiva verksamheter drar särskilt stor nytta av att samlokaliseras. Detta gör att kunskapstillväxten ofta är starkare i urbana områden eftersom det som regel är enklare att både sprida och tillämpa ny kunskap i miljöer där kunskapsnivån redan är hög. Av den anledningen är det ofta städer som leder både den teknologiska och ekonomiska utvecklingen.”³¹

---

²⁹ Jordbruksverket, 2012, under rubrik ”Sammanfattning”.

³⁰ Ibid, under rubrik ”Sammanfattning”.

³¹ Ibid, sid. 15.

Jordbruksverket lyfter i sin rapport ett flertal argument för på vilka sätt staden kan ses som ett socialt och ekonomiskt hållbart samhälle. Däremot beskrivs det vidare i rapporten att urbaniseringen och dess strukturer ofta kopplas ihop med föroreningar och misshushållning med resurser³², och att dess miljömässiga hållbarhet oftare blir ifrågasatt. Ändå finns det flera aspekter av stadens strukturer som enligt Jordbruksverket gör det urbana samhället till det mest miljömässigt hållbara alternativet. I synnerhet lyfts den goda infrastrukturen och närheten till ett stort utbud av varor och funktioner fram som goda exempel; den välutvecklade och lättillgängliga infrastrukturen som finns i städer gör det enklare att uppnå en viss levnadsstandard på ett resurssnålt sätt, menar Jordbruksverket³³. Vidare menas även behovet av transporter generellt vara lägre i staden, där faktorer som arbete och ett stort utbud av varor och tjänster ofta finns nära bostaden. Eftersom det dessutom ofta finns ett väl fungerande kollektivtrafiknät minskar också behovet av enskilda, mer miljöfarliga persontransporter.³⁴

Jordbruksverket skriver vidare om att de flesta godstransporter idag är så pass effektiva att inte heller den del av en konsumtionskedja där varor fraktas från dess produktionsplats till dess konsumtionsplats är särskilt klimatstörande. Istället är det den absolut sista delen av en viss varus resa, det vill säga den mellan detaljhandel och slutkonsument, som enligt Jordbruksverket orsakar störst miljöpåverkan.³⁵ Om konsumenten då kan välja att promenera eller åka kollektivt framför att åka bil, menas den sortens miljöpåverkan kunna begränsas.

I rapporten *Allt om miljö och hållbarhet på landsbygden* skriver Jordbruksverket vidare att storstadsbor ändå har en mer klimatstörande konsumtion av varor än vad landsbygdsbor har³⁶. Denna konsumtion har enligt rapporten en indirekt påverkan på miljön, där konsumtionen i staden orsakar utsläpp av växthusgaser i den del av världen där varorna produceras. Den utbredda konsumtion som finns i städer gör enligt Jordbruksverkets studier att Sveriges storstadskommuner, i jämförelse med andra kommuner, ligger högt över snittet vad gäller antalet ton växthusgasutsläpp per person.³⁷ En utbredd konsumtion kan därmed ses som ett miljöproblem, även om varornas själva transport inte längre är särskilt klimatstörande.

Att konsumtionssamhället kan ses som miljömässigt ohållbart håller flera med om. Journalisten David Jonstad skriver i sin debattartikel *Ett grönt luftslott värt miljard* om hur få verkar vara villiga att kompromissa med sin nuvarande livsstil. I artikeln benämns detta fenomen som *den gröna drömmen*; en förhoppning om att kunna fortsätta leva på samma sätt men ändå minska sin påverkan på miljön³⁸. Detta tycks dock inte kunna förbli något annat än en dröm, då dagens konsumtionskapitalism med fortsatt exponentiell tillväxt och också utvidgad till hela världens befolkning enligt Jonstad kommer att slå i taket för vad som är fysiskt möjligt för vår planet.³⁹ Jordbruksverket är inne på samma spår i sin ena rapport, och skriver om att det finns en problematik i hur konsumenten ofta är frånkopplad den produktionskedja en viss vara genomgår:

---

³² Jordbruksverket, 2012, sid. 15-16.

³³ Ibid, sid. 20.

³⁴ Ibid, sid 16-17.

³⁵ Ibid, sid. 17.

³⁶ Jordbruksverket, 2013, sid. 5.

³⁷ Ibid, sid. 13.

³⁸ Jonstad, 2013.

³⁹ Ibid.

”Den enskilda individen kommer emellertid att fortsätta att förorena så länge individens nytta av den verksamhet som ger upphov till föroreningar är större än den kostnad som drabbar individen då han eller hon förorenar. Detta problem förstärks av att individens tidsperspektiv är förhållandevis kort i jämförelse med den tid som naturen behöver för att återhämta sig från olika former av mänsklig påverkan.”⁴⁰

I det urbana samhället menas det enligt Jordbruksverkets rapporter finnas faktorer som gynnar såväl den sociala, den ekonomiska och den miljömässiga hållbarheten. Vad gäller den miljömässiga hållbarheten framhålls i synnerhet den välutvecklade infrastrukturen som finns i och i anslutning till en stad som en viktig del av en enkel, flexibel och hållbar livsstil. Kanske kan dock denna infrastruktur på vissa sätt sägas ge förutsättningar för en miljömässigt ohållbar livsstil av annat slag, där en omfattande och klimatstörande konsumtion av varor tycks bli en del av det enkla, flexibla livet.

2.1.2 Landsbygdens miljömässiga hållbarhet

I rapporten *Allt om miljö och hållbarhet på landsbygden* skriver Jordbruksverket om hur kopplingen mellan landsbygd och miljömässig hållbarhet inte är helt självklar när den ställs i kontrast till det flexibla och enkla livet i staden; de stora avstånd som ofta är en del av landsbygdsstrukturen gör att bilanvändandet blir en nödvändig del av livet på landet.⁴¹

De växthusgasutsläpp som fossila bränslen orsakar menar Jordbruksverket har en direkt miljöpåverkan på den plats där de brukas, till skillnad från den indirekta miljöpåverkan som i högre utsträckning finns i staden. Likt storstadskommunerna menar Jordbruksverket att även den glea landsbygden ligger över snittet för antalet ton växthusgasutsläpp per person. Medan utsläppen i storstaden i synnerhet kommer från en utbredd konsumtion, kommer de på den glea landsbygden i sin tur i huvudsak från fossila bränslen.⁴² Dessutom är utbudet av väl fungerande kollektivtrafik ofta sämre på landsbygden⁴³, vilket gör att enskilda, miljöfarliga persontransporter blir en än mer frekvent del av livet på landsbygden.

Det finns dock faktorer på landsbygden som enligt Jordbruksverket kan vara avgörande för ett samhälles hållbara utveckling. I rapporten beskrivs hur det jord- och skogsbruk som finns på landsbygden har en viktig roll som producent av de livsnödvändiga resurser som urbana samhällen är uppbyggda av, som exempelvis livsmedel och förnybar energi. Även om produktionen i sig åstadkommer en viss miljöpåverkan, menar Jordbruksverket vidare att den sortens produktion ofta är kopplad till den konsumtion som sker i staden.⁴⁴

En viss del av den miljöpåverkan som sker på landsbygden tycks alltså gå att koppla direkt till det konsumtionssamhälle som kan sägas vara en del av de urbana strukturerna. Jordbruksverkets rapport beskriver vidare att jord- och skogsbruket inte bara har en traditionell roll som producent av livsnödvändiga råvaror, utan fungerar också som utvecklare och förvaltare av de natur- och kulturmiljövärden som finns på

---

⁴⁰ Jordbruksverket, 2012, sid. 9.

⁴¹ Jordbruksverket, 2013, sid. 14.

⁴² Ibid, sid. 13.

⁴³ Ibid, sid. 12-13.

⁴⁴ Ibid, sid. 5.

landsbygden.⁴⁵ Resurser i form av miljönyttor, turism, upplevelser och attraktiva miljöer bevaras och utvecklas enligt rapporten med hjälp av jord- och skogsbruket, vilka menas ge förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling inte bara för de som bor på landsbygden utan även för de som bor i städerna.⁴⁶

Odlingslandskapet har genomgått stora förändringar de senaste 80 åren; andelen hektar betesmark och slåtteräng har enligt Jordbruksverkets studier minskat från 2 miljoner hektar till 0,5 miljoner hektar, och andelen brukad åkermark har minskat från 3,7 miljoner hektar till 2,6 miljoner hektar. Att andelen jordbruksmark minskar menar Jordbruksverket delvis beror på att den exploateras när städer ska växa och infrastruktur ska byggas, men framförallt på att jordbruket har blivit mer effektivt och teknikintensivt och därmed kan koncentreras till färre platser. Då svenska råvaror i allt högre utsträckning också konkurrerar på en global marknad får lågproduktiva marker allt svårare att klara sig och tas ofta ur bruk på grund av olönsamhet. Istället odlas det allt mer intensivt på stora och högproduktiva marker, skriver Jordbruksverket.⁴⁷

Vidare beskrivs att andelen nötkreatur på liknande sätt koncentreras till färre platser; antalet djur per företag har ökat kraftigt medan spridningen av dem har avtagit, vilket innebär att fördelningen av djur över olika betesmarker har minskat.⁴⁸ Jordbruksverket menar att en koncentration av såväl jordbruksmark som betesdjur till färre platser kan få konsekvenser för de natur- och kulturmiljövärden som finns på landsbygden. Som exempel lyfts bland annat ängs- och betesmarker fram, vilka hör till odlingslandskapets mest artrika miljöer och menas vara av stor vikt i forandet av det variationsrika landskap som är en del av landsbygdens attraktionskraft.⁴⁹ När betesdjuren inte längre finns utspridda över en större del av markerna, menar Jordbruksverket att flera av betesmarkens värden riskerar att gå förlorade.⁵⁰

Effektiviseringen av jordbruket beror enligt Jordbruksverkets rapport delvis på att det har blivit mer teknikintensivt⁵¹, men kan kanske också sägas vara ett resultat av en stigande efterfrågan på varor som ska produceras så snabbt som möjligt och så billigt som möjligt. Den pågående urbaniseringen skulle kunna få konsekvenser för landsbygdens möjligheter att bibehålla en effektiv produktion av råvaror och samtidigt utveckla och förvalta värdefulla natur- och kulturmiljöer; avfolkningen av landsbygden gör att underlaget för satsningar på viktiga funktioner som exempelvis service, kollektivtrafik och annan infrastruktur minskar, vilket i förlängningen försvårar för en ökad tillväxt på landsbygden.

2.1.3 Ett ömsesidigt beroende mellan stad och landsbygd

Ur ett miljömässigt hållbart perspektiv finns det för- och nackdelar med såväl staden som landsbygden. Enligt Jordbruksverkets rapporter finns det i staden å ena sidan goda möjligheter för ekonomisk tillväxt, sociala utbyten och miljövänliga transporter. På landsbygden sker å andra sidan en stor del av produktionen av flera livsnödvändiga resurser, och här finns också förutsättningar för att bevara och utveckla viktiga miljönyttor. Men det omfattande bilanvändande som oundvikligen blir en del av livet på

---

⁴⁵ Jordbruksverket, 2013, sid. 8.

⁴⁶ Ibid, sid. 8.

⁴⁷ Ibid, sid. 22.

⁴⁸ Ibid, sid. 23.

⁴⁹ Ibid, sid. 24.

⁵⁰ Ibid, sid. 24-25.

⁵¹ Ibid, sid. 22.

landsbygden leder enligt Jordbruksverket till klimatfarliga utsläpp av fossila bränslen, och i staden menas det i sin tur finnas en utbredd och klimatstörande konsumtion. Att framhålla det ena alternativet som mer miljömässigt hållbart än det andra framstår som problematiskt, och Jordbruksverket menar i sin rapport att betydande miljöpåverkan istället bör kopplas till vår generella livsstil:

”Skillnaderna [i miljöpåverkan, min anm.] mellan stad och land är ofta små och har relativt liten betydelse. Det är istället viktigt att betona att betydande miljöpåverkan hör ihop med vår generella livsstil, oavsett var vi bor. En minskad, eller ökad, urbanisering minskar inte vår totala miljöpåverkan så länge konsumtionsmönstren inte förändras.”⁵²

Jordbruksverket lyfter här å ena sidan en viktig aspekt; rådande konsumtionsmönster och produktionen av de varor som konsumeras har generellt en för stor påverkan på miljön och behöver förändras. Å andra sidan går det att diskutera vidare huruvida konsumtionsvanorna kan sägas höra samman med det stadsliv och konsumentssamhälle som främjas i och med urbaniseringen, och att dess miljöpåverkan då också skulle bli större om än fler bosatte sig i städerna. Om konsekvensen dessutom blir att allt färre bor och verkar på landsbygden, där möjligheten för viss mer lokal produktion finns, skulle miljöpåverkan kunna bli än högre.

Sedan ett par decennier tillbaka har miljöfrågor fått ta allt större plats i debatten om framtida samhällsutmaningar. Den enskilda individens medvetenhet kring såväl den egna som den mer strukturella påverkan på miljön som sker kan samtidigt tänkas ha ökat. Sofia Ulver benämner i sin rapport *Den nygröna människan – en översikt av landsbygdens status i förändring* denna medvetenhet som en klimatfokuserad våg, vilken hon menar kommer fortsätta förekomma eftersom den utifrån framtidens förutsättningar helt enkelt måste det⁵³. Ulver menar vidare på att denna medvetenhet med tiden inte längre kommer att benämnas som en våg, utan kommer istället att etablera sig som en standard:

”Precis som alla dominerande system sätter reglerna för vad som skall premieras och ge status i en kultur kommer det bli resultatet även i detta fall. Status och 'det gröna' kommer fortsätta växa samman och bli starkare [...]”⁵⁴

Det är bland annat detta ökade klimatfokus som Ulver menar utgör en potential för ökad tillväxt på landsbygden; i takt med att fler blir medvetna om vad och hur de konsumerar och hur deras livsstil påverkar miljön, menar Ulver att fler kommer vilja söka sig till ett mer avskalat och ekologiskt levnadssätt.⁵⁵ Även om huvudfokus i rapporten ligger på vilka möjligheter det finns för tillväxt på landsbygden, menar Ulver också på att en levande landsbygd är en förutsättning för att framtidens klimatutmaningar ska kunna mötas; inga gröna städer i världen kommer kunna leva

---

⁵² Jordbruksverket, 2013, sid. 5.

⁵³ Ulver, 2012, sid. 19.

⁵⁴ Ibid, sid. 19.

⁵⁵ Ibid, sid. 12-14.

helt av sig själva utan en levande landsbygd, skriver Ulver⁵⁶.

En ökad tillväxt på landsbygden kan i sin tur sägas vara en förutsättning för att satsningar på landsbygden ska ske. Jordbruksverket skriver i sin rapport om hur jordbruks- och betesmark kräver en omfattande skötsel för att de ska kunna bidra med de miljömässigt hållbara funktioner de har förutsättningar för, som exempelvis mer lokal produktion av livsmedel och bevarande av natur- och kulturmiljöer. För att denna omfattande skötsel ska vara möjlig krävs det resurser som bistår det arbetet. Jordbruksverket beskriver att de resurser som ges från samhället till landsbygden ofta innefattar krav om att bidragstagarna aktivt ska bruka eller aktivt bevara de natur- och kulturvärden som finns på landsbygden. Betoningen på att arbetet behöver vara aktivt innebär enligt Jordbruksverket att människor behöver bo och leva permanent vid de områden de brukar. Detta menas i förlängningen kräva andra satsningar på landsbygden från samhället, som på exempelvis fungerande infrastruktur och ett visst serviceutbud.⁵⁷ Jordbruksverket menar alltså på att landsbygden behöver hållas levande för att dess värdefulla funktioner ska kunna upprätthållas. I rapporten skrivs det vidare om hur den levande landsbygden kan sägas vara en förutsättning för hela det miljömässigt hållbara samhället:

”En hållbar produktion, en hållbar konsumtion och bevarade miljönyttor behöver en levande landsbygd – vilket i sin tur är en förutsättning för en hållbar stad.”⁵⁸

Men den levande landsbygden kräver också en god förbindelse med en välfungerande stad; Jordbruksverket påpekar vidare att det är viktigare att visa på det nödvändiga samspelet mellan stad och land än att peka ut det ena alternativet som mer hållbart än det andra. I rapporten beskrivs hur stadens konsumtion är, och kommer kanske bli ännu mer, beroende av landsbygdens produktion, samtidigt som landsbygden är beroende av service och arbetstillfällen i staden⁵⁹. Denna tes lyfts även i Jordbruksverket andra rapport:

”Ett hållbart samhälle skapas därför genom att samhällets resurser i form av naturtillgångar, människor och kunskaper används på ett sådant sätt att mångfald och samspel inom och mellan samhällets alla olika delar stimuleras. Detta innefattar ett samhälle där samspel mellan stad och landsbygd bidrar till att skapa den diversitet och komplexitet som krävs för att samhället ska vara långsiktigt uthålligt.”⁶⁰

Utifrån de rapporter och artiklar som har diskuterats i detta avsnitt tycks en efterfrågan om en förbättrad relation mellan stad och landsbygd gå att utläsa; enligt Jordbruksverket är denna relation rentav nödvändig för ett samhälles hållbara utveckling.

---

⁵⁶ Ulver, 2012, sid. 19.

⁵⁷ Jordbruksverket, 2013, sid. 33.

⁵⁸ Ibid, sid. 5.

⁵⁹ Ibid, sid. 61.

⁶⁰ Jordbruksverket, 2012, sid. 5.

3 Analys

3.1 Miljömässigt hållbar utveckling genom regional fysisk planering

Utifrån uppsatsens teoretiska beskrivning görs i följande avsnitt en analys av hur miljömässigt hållbar utveckling tar sig i uttryck i Region Skånes visionsprogram för regional fysisk planering, där fokus i synnerhet kommer att ligga på hur förhållandet mellan stad och landsbygd behandlas i detta visionsprogram. Som underlag till analysen ligger de två rapporter från Region Skåne som är en del av målbilden för *Det flerkärniga Skåne* år 2030.

3.1.1 Flerkärnighet och polycentrism i *Det flerkärniga Skåne*

Visionerna som förmedlas i Region Skånes rapporter om det framtida Skåne utgår från en välutvecklad flerkärnig, polycentrisk ortstruktur; i Skåne menas det finnas förutsättningar för att erbjuda en bredd och variation av boendemiljöer och livsstilar som kan öka regionens attraktivitet och konkurrenskraft. Att diskussionen om flerkärnighet och polycentrism genomsyrar större delar av målbilden om *Det flerkärniga Skåne*, och då inte minst dess namn, kan sägas förmedla en bild av att framtidens Skåne gynnas av att alla delar av regionen är inkluderad i dess utveckling. Syftet med att främja en flerkärnighet är enligt rapporterna att ta tillvara på alla de olika styrkor som finns i regionen; genom att Region Skåne betonar vikten av att det mest gynnsamma för hela regionen är att olika orter utvecklar sina egna särarter och specialiteter, kanske det kan sägas gå att utläsa att såväl storstad, småstad och landsbygd har sin plats i helheten Skåne och är jämlika i relation till varandra.

Satsningar på att utveckla några av de mindre orterna i regionen skulle kunna vara gynnsamt för såväl staden som landsbygden; ett utökat utbud av närliggande service och funktioner och ett ökat underlag för en mer välfungerande infrastruktur även utanför de större städerna skulle kunna innebära goda förutsättningar för att främja en levande landsbygd. Samtidigt skulle de som bor i staden ges bättre möjligheter att ta sig ut till landsbygden. Region Skånes diskussion kring utvecklingen av den flerkärniga ortstrukturen berör dock inte relationen mellan stad och landsbygd på detta specifika sätt, men ett tänkt ökat samspel mellan regionens olika orter skulle kanske ändå kunna få sådana effekter:

”Det finns i Skåne ett brett spektrum av olika miljöer, från storstadspuls till mer lantliga omgivningar. Genom att samverka med varandra kan orterna länkas ihop i ett regionalt nätverk, vilket ger tillgång till alla de resurser som finns samlade i Skåne.”⁶¹

---

⁶¹ Region Skåne, 2013, sid. 36.

Ett brett spektrum av miljöer erbjuder enligt Region Skåne en bredd och variation som kan tilltala många olika grupper av människor. Delar av Region Skånes strategier utgörs därmed av att stärka olika orters profiler och öka tillgängligheten mellan dem, vilket skulle kunna komma att innebära goda förutsättningar för en stärkt relation mellan stad och landsbygd i regionen. Genom att inte bara fokusera på utvecklingen av regionens större städer utan också se möjligheterna med att stärka mer småskaliga, lantliga bysamhällen kan underlaget för fler satsningar som också främjar en levande landsbygd tänkas öka. Eftersom flerkärnigheten vidare menas kräva en polycentrism, där interaktionen mellan orterna är god och de kompletterar varandra, kan en möjlig målbild tänkas vara att landsbygd och stad ska bli bättre sammanlänkade än de är idag.

Region Skånes fokus på utveckling av flerkärnighet och polycentrism kan alltså sägas svara mot den teoretiska beskrivning som framställts i uppsatsen, där Jordbruksverket i sina rapporter trycker på att varken stad eller landsbygd på egen hand kan ses som miljömässigt hållbara. En flerkärnig och polycentrisk ortstruktur kan tänkas innefatta goda potentialer för att istället stärka relationen mellan stad och landsbygd, och därmed också skapa goda förutsättningar för att nå en miljömässigt hållbar utveckling i regionen. I följande avsnitt görs en vidare analys kring vilka möjliga effekter utvecklingen av denna flerkärnighetsstruktur skulle kunna få för staden respektive för landsbygden, och för relationen dem emellan.

3.1.2 Staden i *Det flerkärniga Skåne*

I de båda rapporter som Region Skåne tagit fram för att förtydliga sin målbild om *Det flerkärniga Skåne* förs diskussionen kring den hållbara utvecklingen av regionen i synnerhet utifrån olika sociala och ekonomiska aspekter av hållbarhet. Återkommande i rapporterna understryks de ekonomiska och sociala fördelar som täta, urbana strukturer kan erbjuda, och i synnerhet lyfts då den välutvecklade infrastrukturen, det rika näringslivet och mångfalden av möten mellan människor fram. Den täta strukturen i staden tycks av Region Skåne ses som ett framgångskoncept, och ett av målen med de strategiområden som tagits fram berör därför en vision om att tillföra urbana strukturer även till regionens mindre orter; för att även de mindre orterna ska locka människor och företag menas de behöva utveckla en stadsmässighet som genomsyras av urbanitet och ett eget stadsliv⁶². Detta förväntas generera flera positiva effekter:

”[...] en levande stadsmiljö som sjuder av liv och aktivitet är samtidigt ett signum för att skapa attraktiva städer och därigenom ett socialt, ekonomiskt och hållbart samhälle. Städer med ett rikt stadsliv skapar bättre förutsättningar för god folkhälsa, är socialt integrerande samt är mindre miljöbelastande. De genererar också fler ekonomiska transaktioner.”⁶³

De sociala och ekonomiska fördelar som ett urbant samhälle menas generera tycks i Region Skånes rapporter överskugga problematiseringen av ett sådant samhälle; de negativa miljömässiga konsekvenser ett urbant samhälle kan sägas ge förbises och

---

⁶² Region Skåne, 2011, sid. 40.

⁶³ Ibid, sid. 40.

istället benämns staden som mindre miljöbelastande än andra samhällsstrukturer. Såväl Jordbruksverkets som Regions Skånes resonemang kring den hållbara staden visar på att de infrastrukturella aspekter som finns i ett urbant samhälle möjliggör för mer miljövänliga transporter, vilket menas utgöra en relevant aspekt av en miljömässigt hållbar utveckling. Men enligt uppsatsens teoretiska beskrivningar kan en välfungerande infrastruktur å andra sidan också problematiseras och sägas innefatta ett främjande av klimatstörande vanor av andra slag; Jordbruksverket menar i sin ena rapport att stadsbor har en mer klimatstörande konsumtion än vad landsbygdsbor har, och kanske kan det urbana samhällets själva strukturer sägas främja sådan konsumtion. Även om somliga menar att stadsbor har tillgång till god infrastruktur och i högre utsträckning nyttjar hållbara transportmedel, kan kanske stadens strukturer också sägas möjliggöra för en ohållbar konsumtion av annat slag.

Utifrån ovanstående problematisering tycks det gå att utläsa en paradox i resonemanget att den goda infrastrukturen gör staden till det mest miljömässigt hållbara samhället; genom att underlätta för konsumtion och öka den upplevda närheten till ett stort utbud av varor och tjänster kan själva konsumtionens klimatpåverkan tänkas öka, inte bara i det område där varan konsumeras utan också där den produceras. De aspekter som diskussionen kring det urbana samhällets miljömässiga hållbarhet tar avstamp ur i Region Skånes rapporter kan sägas ha fler, mer problematiska, dimensioner som berörs mer sällan.

Hur de mindre orternas tänkta urbanitet ska ta sig i uttryck är svårt att utläsa ur Region Skånes rapporter, men möjligtvis speglar denna vision framförallt en eftersträvan om en urbanitet som är rimlig för de respektive orternas storlek. Målbilden är alltså kanske inte ett slags storstäder i mindre format. Kanske kan det ändå ses som problematiskt att urbana strukturer till synes oproblematiserat premieras genomgående i Region Skånes rapporter; om en urban struktur kan sägas höra samman med en utbredd, miljöbelastande konsumtion, skulle ett förespråkande av att denna struktur även ska börja genomsyra mindre samhällen i regionen kunna ifrågasättas. Vidare skulle det frekventa användandet av begrepp som urbanitet och stadsmässighet i rapporterna kunna sägas göra att fokus hamnar längre ifrån den centrala målbilden kring utvecklandet av regionens alla särarter, där även småskalighet och lantliga karaktärer rimligtvis är inkluderade:

”Det är viktigt att orterna har en levande miljö och en stadsmässighet med en blandning av funktioner som exempelvis skolor, affärer, arbetsplatser, nöjen och de offentliga miljöerna har en funktion under dygnets alla timmar.”⁶⁴

Likt de teoretiska resonemang kring det urbana samhällets miljömässiga hållbarhet som lyfts fram tidigare i uppsatsen, pekar även Region Skåne på de stora potentialer urbana strukturer har för att bidra till en hållbar utveckling av hela regionen. Genom att i synnerhet lägga fokus på stadens sociala och ekonomiska effekter kan dock det framtida Skånes miljömässiga hållbarhet sägas vara mer osäker; Region Skåne tycks förbise de negativa miljömässiga konsekvenser som uppsatsens teoretiska beskrivning visar att ett urbant samhälle kan sägas innefatta. Kanske kan detta vara ett resultat av att en djupare diskussion om miljö och klimat överhuvudtaget är relativt frånvarande i Region Skånes rapporter, inte bara i samband med resonemangen kring det urbana

---

⁶⁴ Region Skåne, 2011, sid. 40.

samhället utan också i rapporterna i stort.

3.1.3 Landsbygden i *Det flerkärniga Skåne*

*”I ett framtida samhälle i ekologisk balans behövs en förståelse för hur stad och land växelverkar och är beroende av varandra och det är viktigt att stärka samspelet för att främja en positiv samhällsutveckling. En välmående stad är beroende av en välmående landsbygd och vice versa. Landsbygden är en resurs för staden, här finns livsmedelsproduktion och rekreationsmöjligheter. Staden är en resurs för landsbygden med sysselsättningstillfällen, handel och annan ekonomisk och kulturell aktivitet.”*⁶⁵

Likt Jordbruksverket menar Region Skåne att landsbygdens främsta funktioner är att producera råvaror och tillhandahålla miljönyttor och rekreation. Enligt uppsatsens teoretiska beskrivning är det i synnerhet jord- och skogsbruket som ger förutsättningar för att förvalta och utveckla dessa funktioner. Den fortsatta diskussionen som förs i Region Skånes rapporter kring landsbygdens plats i ett framtida Skåne berör dock sällan jord- och skogsbruket och dess viktiga roll i ett hållbart samhälle; landsbygdens huvudsakliga funktion verkar snarare ofta reduceras till dess geografiska närhet till Skånes rika och varierade natur, vilken i rapporterna identifieras som en viktig attraktionskraft för regionen. I rapporterna tycks det gå att utläsa en förhoppning om att en satsning på regionens mindre orter kan komma att ge bättre förutsättningar för fler att komma nära de värdefulla rekreationsmöjligheter landsbygdens naturmiljöer kan sägås erbjuda.

Att förbättra möjligheterna för fler att komma nära regionens naturresurser är en strategi som, med bakgrund i de teoretiska resonemang som förts tidigare, skulle kunna sägas innefatta potential för landsbygdstillväxt; om Region Skånes vision är att öka tillgängligheten till regionens natur- och kulturmiljöer kan ett viktigt steg exempelvis tänkas vara att utveckla landsbygdens kollektivtrafik. En ökad tillgänglighet genom ett större utbud av kollektivtrafik kan i sin tur tänkas ge förutsättningar för ett enklare liv på landsbygden, exempelvis i form av förbättrade möjligheter för landsbygdsbor att nå de kompletterande funktioner som finns i mindre orter och städer. Ur visionen om att öka tillgängligheten till landsbygdens naturresurser kan det kanske därmed gå att utläsa möjliga positiva bieffekter även för landsbygden i sig, vars utveckling enligt uppsatsens teoretiska resonemang kan sägas vara avgörande för en miljömässigt hållbar utveckling av ett samhälle. Sådana positiva bieffekter påvisas dock inte i rapporterna av Region Skåne själva, och de miljömässiga fördelar en levande landsbygd i sig kan sägas innebära verkar inte heller beröras i någon högre utsträckning.

Region Skånes visioner om en ökad tillgänglighet mellan stad och landsbygd kan problematiseras vidare; i rapporterna förs resonemangen kring landsbygdens roll i en hållbar utveckling av Skåne till största del utifrån stadens perspektiv. Landsbygdens förutsättningar som geografiskt nära Skånes värdefulla naturresurs lyfts i synnerhet fram som en stor potential för de som bor i urbana samhällen, eftersom städer sällan kan erbjuda samma rekreationsmöjligheter som landsbygden:

---

⁶⁵ Region Skåne, 2013, sid. 36.

”I den fysiska planeringen är det viktigt att skapa närhet och tillgänglighet till naturen och ett exempel på detta är natur- och kulturbussarna. I Malmö, Lund och kringkommunerna finns möjligheten att ta en buss från stadskärnan till omkringliggande natur- och kulturmiljöer. Genom att göra dessa värdefulla miljöer tillgängliga för alla så ökar även värdet av den inre tätastaden.”⁶⁶

Mer konkreta förslag kring hur tillgängligheten kan förbättras mellan stad och landsbygd tycks i själva verket sällan beröra de positiva effekter det kan komma att ha för landsbygden i sig; strategier som exempelvis särskilda natur- och kulturbussar skulle kunna vara ett exempel på hur relationer mellan stad och landsbygd kan komma att skapas, men det går kanske å ena sidan att diskutera vidare om en sådan relation riskerar att bli ensidig. Å andra sidan kan ökad turism till landsbygden tänkas generera positiva ekonomiska effekter, vilka i sin tur kan ge förutsättningar för landsbygden att utvecklas även utifrån andra aspekter. Ändå kan ett sådant förhållningssätt till utveckling av en flerkärnig ortstruktur, där landsbygdsutveckling i huvudsak nås med de bieffekter en stadsutveckling genererar, kanske ifrågasättas.

De gånger landsbygden berörs i Region Skånes rapporter verkar det alltså i synnerhet göras i samband med visioner om hur det urbana samhället kan utvecklas på ett hållbart sätt; återkommande i rapporterna förs resonemang kring hur stadsliv och urbanitet kan fortsätta premieras genom att kompletteras av de rekreativsmöjligheter och miljönyttor som finns på landsbygden. Ett omvänt fokus, där diskussionen rör hur staden kan verka för en levande landsbygd, är mer frånvarande i rapporterna. Landsbygden ses som en viktig del av det variationsrika Skåne, men strategier för hur den ska hållas levande verkar saknas. Istället förefaller landsbygden vara sekundär i förhållande till staden i Region Skånes rapporter, där relateringen till landsbygden i synnerhet görs med staden som utgångspunkt. Utifrån uppsatsens teoretiska diskussion kan ett sådant förhållningssätt menas ha en negativ påverkan på den miljömässigt hållbara utvecklingen av Skåne, då Jordbruksverket menar på att en levande landsbygd är en förutsättning för hela det hållbara samhället.

3.1.4 Stad och landsbygd i *Det flerkärniga Skåne*

Stora delar av Region Skånes rapporter genomsyras av en diskussion kring vilka utvecklingspotentialer en flerkärnig och polycentrisk ortstruktur har. Den inkluderande bild som förmedlas genom Region Skånes språkbruk kanske dock kan sägas försvagas när målbilden studeras närmare; visionen om flerkärnighet ger intrycket av en region som ska komma att präglas av mångfald, men ändå är det till stor del bara de urbana samhällsstrukturerna som diskuteras i rapporterna. Även om landsbygden också nämns som en viktig del av regionen, finns det desto färre visioner för hur den ska utvecklas. Istället verkar diskussionen kring landsbygden ofta beröra hur den ska kunna stötta och främja de urbana strukturerna. I uppsatsens teori påvisades att en levande landsbygd är en förutsättning för en hållbar utveckling. Genom att Region Skåne framställer landsbygden som sekundär i förhållande till staden, kan strategierna sägas sakna en viktig dimension för den hållbara utvecklingen av Skåne.

I Region Skånes diskussion om den flerkärniga och polycentriska ortstrukturen

---

⁶⁶ Region Skåne, 2011, sid. 43.

benämns ändå relationen mellan stad och landsbygd som viktig att bevara och stärka. Vid en första anblick tycks Region Skånes rapporter alltså förmedla en förståelse för det som lyfts fram i uppsatsens teoretiska beskrivning; det ömsesidiga beroendet mellan stad och landsbygd är viktigt att främja för att en miljömässigt hållbar utveckling ska kunna nås. Efter att ha tittat närmare på hur Region Skåne menar att denna flerkärnighet ska ta sig i uttryck, ter sig dock den tänkta relationen mellan stad och landsbygd mer som ensidig än ömsesidig; de urbana strukturerna premieras i sådan hög utsträckning att landsbygden i sin tur reduceras till att verka som ett komplement för ett fortsatt premierande av dessa strukturer. Resultatet blir att visioner för det omvända förhållandet, där staden verkar för en levande landsbygd, i viss mån uteblir.

4 Slutsatser

Uppsatsens första frågeställning syftade till att skapa en djupare teoretisk förståelse för hur en stärkt relation mellan stad och landsbygd kan sägas bidra till en miljömässigt hållbar utveckling. Frågeställningen formulerades på följande sätt: *Vilken betydelse har relationen mellan stad och landsbygd för en miljömässigt hållbar utveckling?* I uppsatsens teoretiska avsnitt framställs det ömsesidiga beroendet mellan stad och landsbygd som närmast nödvändigt för att ett samhälle ska kunna ses som miljömässigt hållbart; varken det ena eller andra alternativet kan sägas vara mer miljömässigt hållbart än det andra, utan det är istället i en stärkt relation dem emellan som en hållbar utveckling kan nås. Att relationen är ömsesidig snarare än ensidig menas vara en förutsättning för att landsbygden å ena sidan ska hållas levande och kunna fortsätta förvalta de miljömässiga hållbarhetsfunktioner som staden är beroende av, medan staden å andra sidan med hjälp av landsbygden kan fortsätta verka som ett betydande nav för bland annat sysselsättning, handel och kultur.

Denna teoretiska diskussion låg sedan till grund för analysen som knyter an till uppsatsens andra frågeställning, vilken lyder enligt följande: *Hur behandlas relationen mellan stad och landsbygd ur ett miljömässigt perspektiv i Region Skånes visionsprogram för regional fysisk planering?* I de rapporter som har analyserats ges det i synnerhet uttryck för hur utvecklingen av urbana strukturer i såväl större som mindre orter kan komma att främja regionens attraktivitet och konkurrenskraft. Visioner om hur regionens stadsstrukturer kan stärkas och bidra till en hållbar utveckling av hela regionen råder det alltså inte någon brist på, men visioner för landsbygdsutveckling är desto mer frånvarande. Förutom att detta till synes oproblematiserade främjande av urbana strukturer kan ifrågasättas, kan alltså även avsaknaden av visioner för landsbygden problematiseras.

Enligt uppsatsens teoretiska beskrivning är en levande landsbygd en förutsättning för att urbana strukturer ska kunna ses som hållbara. Vikten av att landsbygden hålls levande tycks dock förbises i Region Skånes rapporter, i den mån att diskussionen om landsbygden sällan berör hur den kan utvecklas för att stärka sig själv. Istället berörs landsbygden i störst utsträckning i samband med resonemang kring hur en ökad tillgänglighet mellan stad och landsbygd kan komma att komplettera städerna och bidra till ett fortsatt främjande av de urbana strukturerna; vikten av att relationen mellan stad och landsbygd är ömsesidig verkar i viss mån förbises, och framställs i Region Skånes rapporter snarare som ensidig. Då stadens strukturer framställs som ett givet socialt och ekonomiskt hållbart framgångskoncept i Region Skånes rapporter, verkar landsbygdens huvudfunktion i sin tur vara att tillhandahålla funktioner som kan möjliggöra ett fortsatt främjande av sådana urbana strukturer.

Att framställa landsbygdens viktigaste funktion som att vara ett komplement som kan komma att stärka regionens urbana strukturer kan alltså problematiseras, även då det till stor del överskuggar hur de urbana strukturerna i sin tur kan främja en levande landsbygd. Genom att Region Skåne använder sig av ett språkbruk där landsbygden reduceras till att i huvudsak utgöra ett komplement till staden, och där den omvända relationen förblir utelämnad, kan sedan förutsättningarna för regionens olika kommuner att med hjälp av fysisk planering främja en levande landsbygd tänkas försvåras. De kommuner som egentligen har goda förutsättningar för att utveckla en levande landsbygd ges i Region Skånes rapporter få inspirerande verktyg för på vilka sätt landsbygden kan hållas levande med hjälp av fysisk planering.

Då vikten av ett ömsesidigt beroende mellan stad och landsbygd inte behandlas i den utsträckning som den teoretiska bakgrunden kan sägas visa vara nödvändig, kan också visionerna om en miljömässigt hållbar utveckling av Skåne sägas sakna en viktig dimension. Resonemang kring miljö och framtida klimatutmaningar är överlag frånvarande i Region Skånes rapporter, och diskussionen rör istället i huvudsak sociala och ekonomiska faktorer av hållbarhet. Frånvaron av en mer initierad miljödiskussion kan ses som problematiskt i sig, då klimatet och dess förväntade förändringar kanske kan räknas till en av framtidens viktigaste utmaningar. Å andra sidan så kan Region Skånes förhoppning om att målbilden om *Det flerkärniga Skåne* ska ha fått genomslag redan år 2030 kanske till viss del förklara miljödebattens frånvaro; klimatförändringar såsom höjda temperaturer, ökad nederbörd och översvämningar kan menas vara prövningar som ligger längre fram i tiden. Det går kanske dock vidare att mena på att dagens fysiska planering borde ha sin utgångspunkt i att verka för att antingen motarbeta sådana klimatförändringar, och om inte annat att de fysiska strukturer som det planeras för idag även ska kunna hantera och fungera i ett förändrat klimat i framtiden.

Svaret på uppsatsens andra frågeställning blir att relationen mellan stad och landsbygd och dess betydelse för en miljömässigt hållbar utveckling till viss del behandlas i Region Skånes visionsprogram, men dock inte i den utsträckning som enligt uppsatsens teoretiska ramverk är nödvändig. Den pågående urbaniseringen och de sociala, ekonomiska och till viss del också miljömässiga fördelar den för med sig överskuggar i viss mån andra strukturella alternativ i Region Skånes rapporter. Kanske kan det sägas finnas en risk i att ge en alltför dominerande position till urbaniseringen och dess strukturer, där istället en tydligare satsning på relationen mellan staden och den levande landsbygden kan sägas ge bättre förutsättningar för att möta framtidens klimatutmaningar.

Skillnaderna som går att utläsa mellan Jordbruksverkets och Region Skånes förhållningssätt till dessa frågor kan tänkas ha flera anledningar. Att Region Skåne i sina rapporter lägger ett relativt stort fokus vid sociala och ekonomiska aspekter av hållbarhet kan exempelvis tänkas bero på att deras visioner om att utveckla och stärka regionen är tätt sammankopplade med ett ekonomiskt intresse. Detta märks kanske inte minst på de upprepade gånger ord som attraktivitet och nationell och internationell konkurrenskraft nämns i rapporterna. Jordbruksverket är å sin sida en aktör som, bland annat, vurmar för landsbygdsutveckling, vilket kan förklara deras intresse av att argumentera för ett bevarande och främjande av landsbygden.

Arbetet med denna uppsats har gett en djupare förståelse för de många dimensioner hållbar utveckling av såväl stad som landsbygd innefattar. Samtidigt framstår dessa dimensioner i efterhand som än mer komplexa än tidigare, då det utmed arbetets gång har blivit tydligt att det är svårt att ge några definitiva svar och riktlinjer kring hur en miljömässigt hållbar utveckling kan nås. Framförallt har arbetet med uppsatsen väckt ett intresse för vilken miljöpåverkan rådande konsumtionsvanor har, och vidare hur dessa kan kopplas till olika samhällsstrukturer. Att ta denna uppsats problemformuleringar vidare och undersöka ett sådant samband närmare tror jag skulle kunna ge en än djupare förståelse för dessa komplexa frågor.

5 Källförteckning

Tryckta källor

Jonstad, David (2013). Ett grönt luftslott värt miljarder. *Effekt*. Nr 1/2013.

Niedomysl, Thomas & Amcoff, Jan (2011) Is there hidden potential for rural population growth in Sweden? *Rural Sociology*. Årg. 76 (2), sid. 257-279.

Elektroniska källor

FN (2012). Hållbar utveckling. *FN-fakta*. Nr 2/12, tillgänglig via:
<http://www.fn.se/PageFiles/14110/2-12%20Hållbar%20utveckling.pdf>. [2015-05-22].

Jordbruksverket (2012). *Hållbar samhällsutveckling – vad är det?* Jönköping: Jordbruksverket, tillgänglig via:
http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra12_40.pdf. [2015-04-17].

Jordbruksverket (2013). *Allt om miljö och hållbarhet på landsbygden*. Jönköping: Jordbruksverket. Serien ”Allt om landet”, tillgänglig via:
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygdsutveckling/forskningochkunskap/alltomlandet.4.2ae27f0513e7888ce228000125.html>. [2015-03-30].

Region Skåne (2011) *Flerkärnighet i Skåne*. Region Skåne, tillgänglig via:
http://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/flerkarnighet_i_skane.pdf. [2014-04-17].

Region Skåne (2013) *Strategier för det flerkärniga Skåne*. Region Skåne, tillgänglig via:
http://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/strategier_for_det_flerkarniga_skane_webb.pdf. [2014-04-17].

Statistiska Centralbyrån (2015-03-03). *Urbanisering – från land till stad*, tillgänglig via:
http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Urbanisering--fran-land-till-stad/. [2015-05-22].

Ulver, Sofia (2012). *Den nygröna människan – en översikt av landsbygdens status i förändring*. Jordbruksverket, tillgänglig via:
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.724b0a8b148f52338a326d6/1413535932592/DEN+NYGRÖNA+MÄNNISKAN.pdf>. [2014-03-30].

United Nations (2014). *World urbanization prospects: The 2014 revision highlights*. New York: United Nations, tillgänglig via:
<http://esa.un.org/unpd/wup/Highlights/WUP2014-Highlights.pdf>. [2015-05-22].

